

Almázia

BANSKÁ ŠTIAVNICA MESTO KULTÚRY 2019

číslo 20

24. október 2019

samostatne nepredajné

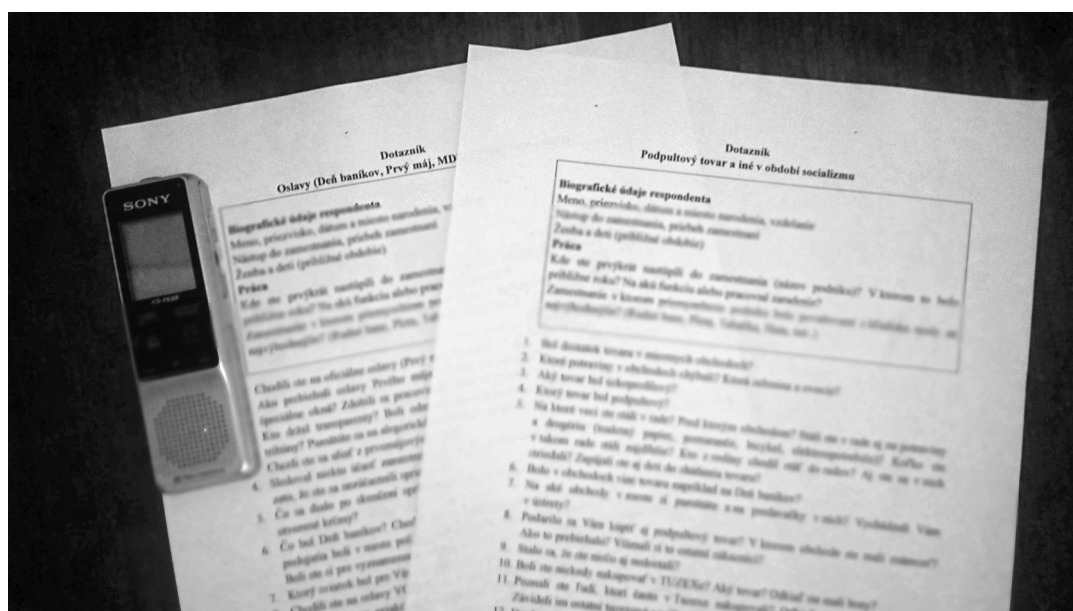
Študenti pátrali po rodinnom striebre

Študenti Gymnázia A. Kmeťa odviedli kusisko práce a v súvislosti s aktivitami Mesta kultúry 2019 pod vedením učiteľa dejepisu Mgr. Mirona Breznoščáka doslova dolovali cenné spomienky od tých skôr narodených.

Mladí ľudia síce nie sú pamätníci a udalostí a dejov odohrávajúcich sa v príbehu banskoštiavnickej kaldery, ale dokázali oživiť a zaznamenať spomienky svojich starých rodičov, príbuzných, známych a neznámych, ktorí si na doby minulé určite radi zaspomínali. Precítili takto pocit spolupatričnosti a výrazným spôsobom obohatili archív mesta v rámci projektu Rodinné striebro, v ktorom uchováваме čriepky toho skoro zabudnutého. Dve otázky sme položili aj tímlídovi tejto aktivity Mironovi Breznoščákovi.

Ako sa študenti zhostili roly redaktorov pri zbieraní materiálu?

Popravde: nasilu. Keď sme boli ako učiteľia oslovení, tušili sme, že motivovať mladých bude náročné. Ja som zvolil trochu radikálny postup – vypracovanie dotazníka dostali študenti ako známkovánú úlohu na dejepise. Vysvetlili sme im cieľ, formu a postup celej aktivity tak, aby študenti videli pozitívnu stránku. Po počiatočnej nespokojnosti, že sme ich vytrhli z komfortnej zóny, nastal obrat, keď videli, že sa im snažíme aktívne pomôcť napri-

Ukážka dotazníka projektu Rodinné striebro. Foto: autor

klad s hľadaním respondentov. A tak sa napokon do procesu zapojila celá škola. Študenti na našej škole väčšinou nie sú Štiavničania, a preto sa im naozaj ťažko hľadali ochotní pamätníci. Veľmi nám pomohli sociálne siete, rodičia, členovia klubu dôchodcov a iní, ktorí nám posúvali kontakty na ľudí, čo svoje príbehy radi vyrozprávali. Postupne sme zozbierali viac ako 300 dotazníkov. Aktivitu budeme znovu opakovať a študentom teraz dáme možnosť vypovedať aj ich vlastných starých rodičov v Honte, Tekove, Novohrade či na Hornej Nitre.

Podľa toho, ako si to vnímal, čo študentom takáto skúsenosť dala? Boli nejaké odozvy z ich strany?

Nakoniec bola väčšina spokojná. A nielen preto, že sa naučili niečo

o nedávnych dejinách. Mnohí sa prvýkrát dozvedeli niečo o minulosti svojich starých rodičov. Získali aj nové zručnosti a svojím záujmom sa v podstate poďakovali starším za ich ochotu. Začal sa im takto vytvárať obraz minulosti a vedomie, že nie je všetko len čierne-biele a že ľudí treba počúvať. Zistili, že to malo význam aj pre nich osobne. Bola radosť ich sledovať, keď prišli celí natešení, že to bolo zaujímavé, rozhovor bol na dve hodiny, získali aj fotografie, alebo ich niekto pohostil koláčikom.

Na pozadie tohto výskumu sme sa opýtali Zuzany Denkovej zo Slovenského banského múzea.

Ako partner projektu Mesto kultúry sme pomáhali učiteľom a študentom pri realizácii výskumu. Pripra-

vili sme dotazníky na rôzne témy, ktoré uľahčovali študentom prácu v teréne a Mirona sme inštruovali po metodologickej stránke, z hľadiska legislatívnych usmernení a podobne. Máme tiež záujem zaradiť zhromaždený materiál do archívu múzea. Aktuálne sa spomienky ľudí selektujú, spracovávajú a pripravujú na rôzne typy prezentácií. Teraz sa napríklad pracuje na aplikácii Rodinné striebro na vybrané témy. Chcela by som sa na tomto mieste poďakovať Mironovi Breznoščákovi za jeho iniciatívnosť.

Mladým redaktorom a všetkým, ktorí udržiavajú spomienky živé, ďakujeme a prajeme veľa tvorivých podnetov a dobrých pocitov pri ich zaznamenávaní.

Hubert Hilbert

Najstaršia štiavnická spomienka? Rodinné striebro rodiny Bodickej

V projekte Rodinné striebro Mesta kultúry pokračuje zber historických spomienok, ktoré spoločne zachováваме nielen pre budúce generácie. Pani Bodická nám zaslala autentickú spomienku zo zápiskov jej príbuzného Ing. Mateja Žuffu (narodeného v roku 1883), ktorý od roku 1895 študoval na Evanjelickom lýceu v Banskej Štiavnici. Dovoľujeme si ho uviesť v pôvodnom znení.

„Po absolvovaní slovenskej ľudovej školy v Liptovskom Mikuláši poslali ma rodičia roku 1895 na Evanjelické lýceum do Banskej Štiavnice. Bola to osemročná stredná škola, niekedy slovenská, vydržiavaná a podporovaná Evanjelickou cirkvou a. v., kde sa ale toho času vyučovalo už len po maďarsky.

Z Hronskej Breznice do Štiavnice premávala úzkokolajná železnička, ktorú sme my posmešne prezývali Betkou. Mala staromódne vagóniky s otvoreným nástupom, chodila pomaly a robila veľké okľuky na tých holých štiavnických kopcoch. Na začiatku školského roku bola vždy preplnená ako krupinská jaternica a vtedy sa sedávalo aj vonká na schodíčkoch.

Raz cestoval s nami, školákmi z Hronskej Breznice, aj jeden mladý gazda a keďže prišiel neskoro a inde už miesta nebolo, sadol si kľudne na schodík, batôžtek si zavesil na palicu pred seba a podriemkával, lebo bolo pekne a teplo. Betka vchodila práve do jednej velikej okľuky, ťažko fučala a lenivo sa plazila, keď odrazu gazdov batôžtek narazí na železničný mílnik, ktorý mu ho vytrhne z ruky aj s palicou.

My, šarvanci, sme sa išli popučiť od smiechu, keď sme tú ka-

lamitu spozorovali. Gazda mrzko zahreší, skočí bez váhania z vagónu a zabehne ku batôžku hromžiac, anciaša ja tebe naháňam, veď by ma moja stará varechou vyobšívala, keby som jej novú jupku takto zašantročil.

Chlapci volajú za ním, aby si počkal na košický parník, ten že ho zavezie až do Pukanca. Ale on sa len zasmieja a kričí na nás, nebojte sa chlapci, kým vy zajdete tamto, hľa, na tú druhú stranu okolo kopca, pekne vás dobehnem a ešte sa medzičasom, prepytujem, aj pokojne vyfaklím.

V lýceu študovalo toho času mnoho slovenských chlapcov, lebo bola strava veľmi lacná. Platili sme osem zlatých mesačne za obed i večeru a dostávali sme k jedlu hodne chleba – až štvrt veľkého bochníka na deň, a to bola naša najcennejšia valuta, s ktorou sa kupčilo ako na burze. Za štvrt bochníka dostal človek nový sošit, vreckový nožík, 10 cigariet, vzácnu známku, alebo si mohol od dobrého žiaka odpísať úlohu z matiky.

Vo voľnom čase sme sa hrávali pod Starým hradom purgu, rotu alebo longamétu, čo bol ešte badateľný vplyv rímskej kultúry.

V sobotu sme mávali na večeru pravidelne slovenské jedlo: kašu, ktorú sme ale nemali radi, lebo nebývala dobrá a Maďari nás urážali pre ňu, že vraj „Kása nem étel, Tót nem ember“.

Raz, posledného večera pred vakáciami, sme urobili kuchárkam v alumnii veľkú prasacinu. Všetci stravníci bez rozdielu sme sa dohodli, že kašu jest nebudeme. Prišli sme na večeru v sobotu ako riadne a keď už mal každý plný tanier kaše pred sebou, na jeden dohodovaný povel sme schytili tanieri

Matej Žuffa ako študent na technickej univerzite. Foto: rodinný archív

a prevrátili kašu i s taniermi na obrusy, ale potom sme rýchlo utekali kdekade von, aby nás dozorčí profesor nedolapil. Kuchárky kričali a nadávali, aby nás, prasatá, na tých vakáciách čerti vzali.

Nám, slovenským chlapcom, robilo učenie veľké ťažkosti. Ešte sme nevedeli poriadne ani svoju materčinu, najmä slovenský pravopis, a už sme museli počúvať prednášky v maďarčine a od samej prvej triedy sme sa učili už aj latinčinu, z ktorej sme potom pravidelne prepadávali. V štvrtej triede prišla do toho rečového chaosu aj gréčtina, čoho výsledkom bolo, že sme vôbec žiadnu reč poriadne nevedeli.

Štiavnica ako banské mesto mala aj svoju typickú zvláštnosť. V noci o jednej, keď do bane nastupovala druhá smena, začala do tichej noci mátožiť klopač-

ka svojím príšerným klopaním: klip-klop-klop, klip-klop-klop. Mnohokrát zobudila aj nás, šarvancov, a my sme sa od strachu hlboko vopchali pod perinu, lebo že vraj klopačka vyvoláva duchov. Na túto štiavnickú zvláštnosť skomponoval neznámy skladateľ známu banícku pesničku „Stávaj Náco, stávaj, na bany klepajú, keď nebudeš stávať, fárať ty nedajú“.

Na konci školského roku sme sa vždy veľmi tešili na prázdniny, ktoré sme volali latinsky vakácie a v nedočkavosti sme na triednu tabuľu napísali latinsky: „Vivat vacationes“, to jest „Nech žijú prázdniny“. Každý deň sa potom jedna litera zotrela a boli sme šťastní, keď sa konečne zotrela aj posledná litera „s“ a my sme balili kufre a hybaj na Betku a domov.“

Ing. Marián Žuffa

Pokračovanie spomienky uvidíme v ďalšom čísle prílohy Almázia. Ďakujeme všetkým, ktorí doteraz prispeli svojou spomienkou, príbehom či fotografiou k zachovávaniu toho, čo by inak zapadlo prachom.

Budeme veľmi radi, keď sa rozhodnete vyrozprávať, prípadne zaslať mailom, poštou to, čo by ste radi touto formou priblížili druhým a zvečnili v archívoch mesta. Stačí nás kontaktovať telefonicky na čísle 045/694 96 51, alebo mailom na hubert.hilbert@banskastiavnica.sk.

„Dávam prednosť intuícii,“ hovorí Jakub Straka

„Neskicujem si. Skôr pracujem priamo v čase a priestore. Pri pletenínach hľadám formu, čistím ju, pridávam, odoberám. Je to až sochárske budovanie objemu. Chcem sa dopracovať k jednotnej, kompaktnej forme. Oprostiť sa od zbytočných detailov.“

V rámci projektu Mesta kultúry 2019 občianske združenie Štokovec, priestor pre kultúru, pozvalo na rezidenčný pobyt do Banskej Štiavnice módného dizajnéra Jakuba Straku. V priestoroch Rubigallu pracuje v ateliéri TROJICA, ktorý vznikol z dlhodobu nevyužívaných, prázdnych priestorov. Umenie sa tu udomácnilo a má šancu ostať tu aj po skončení ročného programu Mesta kultúry. Počas mesiaca október sa tu autor venuje spolu s ďalšími šiestimi ženami pleteniu originálnych modelov.

Jakub Straka študoval na bratislavskej ŠÚV, odbor Ručné výtvarné spracovanie textílií. Neskôr pokračoval štúdiom na VŠVU, odbor Odevný dizajn, počas ktorého sa ďalej kryštalizovala jeho vášeň k pleteniu. Toto smerovanie v ňom utvrdila i úspešná účasť na International Fashion Showcase 2017 v Londýne, kde so svojím modelom zaujal odbornú verejnosť.

Jeho tvorbu okrem iného charakterizujú prvky, ktoré odkazujú na historický kostým. „Požičiavam si len niektoré detaily a aplikujem ich na súčasný odev. V prípade modelov, ktoré vznikajú tu, v Banskej Štiavnici, sa nechávam inšpirovať historickými ľudovými prvkami. Mojou snahou nie je priamo odkazovať na ľudový odev, skôr si prepožičiavam jeho atmosféru a pocit, ktorým nás vracajú do minulosti,“ vysvetľuje Jakub Straka.

Spomínanú atmosféru minulosti prepožičiava modelom i použitý materiál – prírodná vlna, spracovaná na Slovensku ručne

Model v procese tvorby. Foto: J. Straka

i strojovo. Nakúpili ju od malých producentov vlny, farmárov a spracovateľov. Ich zapojením do projektu vyjadrujú podporu lokálnym spracovateľom, ktorí na strednom Slovensku žijú a pracujú. Aj ich práca ostáva, bohužiaľ, často nedocenená a je valcovaná globálnym trhom. Okrem inšpirácie v ľudovom odeve má na umelca vplyv i jesenná atmosféra Štiavnice: „Pracujem intuitívne, nechávam sa vtiahnuť a voľne inšpirovať miestom, plynúť cez seba tieto impulzy a prenášať ich do tvorby.“

Nápad zorganizovať projekt so zameraním na pletenie začal vznikáť asi pred štyrmi rokmi po zoznámení Jakuba so Zuzanou Bodnárovou, ktorá stojí za úspešným formátom rezidenčného programu Banská St a nica. Jakub medzitým stihol úspešne ukončiť štúdiá aj absolvovať intenzívnu stáž na Faerských ostrovoch, kde pôsobil v lokálnej značke Gudrun & Gudrun, špecializujúcej sa na ručné pletenie. Firma sa zaoberá pletením a nadväzuje na tradičnú kultúru v tejto oblasti. Už vtedy uvažoval nad tým, že by skúsil

niečo podobné i na Slovensku. „Zaujímala ho možnosť využiť lokálne zručnosti,“ spomína Z. Bodnárová. „Jakub štrikuje aj háčkuje, čiže je schopný pracovať na modeloch aj sám. Nachádza však zmysel v interakcii a spolupráci na lokálnej úrovni, ktorá je i myšlienkou štiavnickej Almázie.“

Šesť žien, ktoré spolupracujú s Jakubom Strakom na projekte, sa stalo súčasťou tímu na základe verejnej výzvy. Štyri z nich žijú v Banskej Štiavnici, jedna vo Vyhniciach a ďalšia v Banskej Bystrici. „Nezačali sme hneď pracovať na vopred vymyslených modeloch. Nevytvoril som konkrétne návrhy, pretože som chcel dať príležitosť tomu, aby vznikali v procese a boli výsledkom inšpirácie a tvorivého okamihu. Zo začiatku sme skôr experimentovali, veľa sme párali, skúšali sme rôzne vzorky a postupy, ako upravovať vlnu. Čas na experiment bol nevyhnutný, ale teraz sa dostávame do finálnej fázy, kedy sa zameriavame na výslednú realizáciu,“ približuje J. Straka. Predpokladá, že výsledkom bude šesť odevov, na každú zo zúčastnených žien by pripadal jeden.

Ženy zúčastnené na projekte hodnotia túto – pre nich novú – skúsenosť veľmi pozitívne. Pracovať v skupine a mať možnosť vstupovať do tvorivého procesu im prináša príležitosť odovzdávať si skúsenosti, navzájom sa učiť a posúvať. Podľa Lydky z Banskej Štiavnice je práca pod vedením módného dizajnéra príležitosťou, akú doteraz nezažila. „Je to veľmi tvorivý proces. Prináša pre mňa nové výzvy a otvára nové možnosti. Užívam si spôsob, akým Jakub uvažuje a pozerá na veci,“ konštatuje Lydka. Aj pre Mimu z Vyhní, ktorá učí na textilnom odbore na strednej škole s umeleckým zameraním, ide o úplne novú skúsenosť: „Doteraz som vždy pracovala z pozície toho, kto posúva svojich študentov. Teraz je situácia obrátená. Jakubovi predostierame možnosti, ale on je ten, kto vedie. Je voči našim názorom otvorený, počúva nás, následne si všetko premyslí a rozhodne. Podstatný na tomto procese je dialóg.“

Skupina šiestich žien je veľmi kompaktná a zároveň sú všetky samostatné. „Ženy, s ktorými spolupracujem, sú veľmi šikovné a veľmi dobre si rozumieme. Štrikujú väčšinou doma a sem do ateliéru chodia pravidelne na konzultácie. Spolu štrikujeme, rozprávame sa. Učíme sa navzájom niečo nové, čo nesledujeme vopred nalinkované pravidlá. Je to veľmi organická spolupráca, ktorá dáva prednosť intuícii,“ hovorí J. Straka. Pod jeho vedením vznikajú jednotlivé modely, ktoré by vo výsledku mali vytvárať celok a pôsobiť zjednotene. V tomto čase postupne nadobúdajú definitívnu podobu, aby mohli byť nakoniec predstavené verejnosti. Radi sa necháme prekvapiť!

Zuzana Pašayová

Projekt vytvára Jakub Straka v spolupráci s Lýdiou Vencelovou, Míriam Iglárovou, Zuzanou Harvisovou, Monikou Miadokovou, Míriam Lenčovou a Dášou Horňanovou. Za pomoc pri realizácii projektu ďakujeme aj Strednej odbornej škole S. Mikovíniho, odboru Odevný dizajn a novovznikajúcemu združeniu Gubaňa.

Kreatívne radosti Detaška galérie

Hravé výtvarné aktivity s deťmi zo ZŠ J. Kollára zo série podujatí projektu Detaško galérie, ktoré v rámci Mesta kultúry realizuje Slovenské banské múzeum, pokračovali v piatok 27. septembra a v stredu 2. októbra ďalšími zaujímavými tvorivými dielňami.

Pohltenie v tvorivosti. Foto: K. Chrústová

Najskôr to bola tvorivá dielňa K-O-L-Á-Ž, kde deti potrebovali dve veci: dobré nožnice a dobré nápady. Hravá technika koláže, ktorú lektorsky usmerňovala výtvarníčka a pedagogička Elena Rajčanová, teleportovala tím detí z V. A do sveta fantázie, snov a bláznivých predstáv. Počas tvorivého procesu deti s nemiernou chuťou horúčkovite „montovali“ papierové námety. Staré plagáty z kina Akademik menili svoju formu a obsah. Pod rukami malých umelcov prešli neobyčajnou transformáciou.

Čím absurdnejšia a zaujímavejšia situácia vznikla, tým väčšiu radosť autorom spôsobila. V záverečnej prezentácii nám deti farbisto predstavili príbeh, ktorý vytvorili.

Na druhom stretnutí sa sídlisko Drieňová stalo skvelým ateliérom v programe Von do plénu. Siedmici a ôsmaci objavovali, koľko maliarskych príležitostí im prostredie poskytuje. Mágia plénu výborne zafungovala – maliarske stojany, plátna, živé farby a krásny jesenný deň, všetko štimovalo. 38 detí sa energicky

pustilo do tvorby. Paneláky, dramatická obloha, kotolňa s hroziacimi komínmi, romantická Kalvária v priehľadoch, silueta Sitna. Deti objavili mix divokých kontrastov aj harmonické pôvabné scenérie. Každý si mohol vybrať. Maliarski lektori Ivan Slovenčák, Elena Rajčanová a Nikoleta Šušovicová sa počas dopoludnia nezastavili. Mladí tvorcovia pracovali s chuťou, dynamicky. Plot školského ihriska už na obed zaplnila kolekcia diel. Čoskoro ich predstavíme verejnosti.

Iveta Chovanová

Kúžla plénu. Foto: K. Chrústová

Kalendár podujatí

EX-TRÉMISTI

Piatok 25. 10. od 10:00 do 11:30
Gymnázium A. Kmeťa, Kolpašská 1738/9B
Hybridné divadlo pre tínedžerov (15+) o dvojakých hrdinoch. O tých, ktorí stratili trému = strach a konajú bez zábran a o tých, ktorí stratili trému = strach a konajú odvážne a čestne. Inscenácia, v ktorej sa herci stávajú divákmi a diváci hercami.

Predstavenie je určené primárne pre stredoškolskú a vysokoškolskú mládež.

Sobota 26. 10. od 17:00 do 18:15
Rubigall, Nám. sv. Trojice 3
Vstupné: 5 € (dospelí) a 3 € (študenti, ŤZP a dôchodcovia)

NU SOUND OF VISEGRAD, koncerty

Stroon (SK)
25. 10. o 20:30

Picture (HU)
25. 10. o 21:50

Zabelov Group (CZ)
25. 10. o 23:00

Spojár Kafe & Klub, Kammerhofská 181/6
Sólové sety predvedú Stroon, Picture. Zabelov Group predvedú fusion elektroniky, world music a nu jazzu. Po koncerte bude nasledovať afterpárty, kde zahrajú poprední DJ's a producenti.

Bližšie informácie o podujatiach na: **Facebook:** [almaziastianica](https://www.facebook.com/almaziastianica) alebo na stránke almaziastianica.sk

Almázia

Špeciálna príloha Štiavnických novín. Redakčná rada: Hubert Hilbert, Rastislav Marko, Daniel Harvan.
Vydavateľ: Mesto Banská Štiavnica. **Samostatne nepredajné.**

Tento projekt bol podporený z verejných zdrojov poskytnutých Fondom na podporu umenia. Príloha reprezentuje výlučne názor autorov a Fond nezodpovedá za obsah publikácie. Príloha je súčasťou projektu Banská Štiavnica 2019: Renovácia identity, ktorý z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

Z verejných zdrojov podporil
u. fond na podporu umenia